

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Gheorghe VĂDUVA

**OPTIMIZAREA PARTICIPĂRII ARMATEI
ROMÂNIEI LA ACȚIUNILE
DE APĂRARE COLECTIVĂ**

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2006

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VĂDUVA, GHEORGHE**

**Optimizarea participării armatei României la
acțiunile de apărare colectivă / dr. Gheorghe Văduva.-**
București: Editura Universității Naționale de Apărare
„Carol I”, 2006
ISBN (10) 973-663-410-8; ISBN (13) 978-973-663-410-9

355.4

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt
rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS
- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului

ISBN (10) 973-663-410-8
ISBN (13) 978-973-663-410-9

CUPRINS

<i>Argument</i>	5
Capitolul 1. Conceptul de apărare colectivă	6
1.1. Originea și definirea conceptului	6
1.2. Evoluția conceptului european de securitate și apărare	8
Capitolul 2. Apărarea colectivă și apărarea națională	12
2.1. Binomul apărare națională – apărare colectivă.....	13
2.2. Internaționalizarea apărării naționale	14
2.3. Optimizarea apărării naționale. Optimizarea apărării colective	17
Capitolul 3. Strategia apărării colective	19
3.1. Strategii naționale, strategii de alianță	20
3.2. Strategii de alianță.....	22
3.3. Conceptul strategic NATO și apărarea colectivă	27
3.4. Misiuni ale Armatei României și apărarea colectivă ...	28
Capitolul 4. Actualitate și perspectivă în ceea privește apărarea colectivă	35
4.1. Determinări actuale și de perspectivă ale apărării colective	39
4.2. Optimizarea procesului de transformare a Armatei României pe coordonatele transformării NATO.....	43
Concluzii și propuneri	47

Argument

Dezvoltarea fără precedent a armamentelor, concomitent cu întoarcerea unor entități greu de identificat la unele acțiuni de-a dreptul primitive și extrem de violente – cum sunt cele teroriste, cele de gherilă și cele insurgente – impun reunirea, regruparea și, mai ales, solidarizarea statelor de drept în jurul unor concepte de mare anvergură și de incomensurabilă responsabilitate, între care se situează și cele ce se referă la asigurarea securității prin cooperare și, respectiv, la apărarea colectivă.

Acestea fac parte din ceea ce am putea numi *globalizarea securității*. Din păcate, concomitent cu acest proces, evoluează, de cealaltă parte a axei, și un alt fenomen greu de localizat și de controlat, cel de *globalizare a insecurității*.

Amenințările transnaționale (terorismul, migrația și traficul de droguri și materiale strategice, crima organizată), profitând de permeabilitatea frontierelor, au avut mai multe șanse de a se propaga la scară planetară. Lupta împotriva lor a devenit o nouă și originală componentă a globalizării. O astfel de luptă depășește competența tradițională a statului politic și devine un atribut al tuturor. Acest *atribut al tuturor* capătă valoarea unei determinări internaționale vitale pentru însăși existența și prosperitatea statelor de drept.

În aceste circumstanțe, au loc numeroase și diverse procese de construcție a unor structuri politice, economice, militare și de altă natură cu amplitudine variabilă. Statul iese în afara competențelor sale limitate de odinioară, devenind responsabil nu numai pentru securitatea proprie, ci și pentru securitatea celorlalți. Are loc un proces de *internaționalizare a responsabilității politice și strategice*, de „scoateră” a statului din granițele limitative, care separă și opun și integrarea lui

într-o *entitate de entități*, în care granițele identifică, individualizează și unesc. În general, scopul acestor inițiative îl constituie păstrarea identității și valorilor proprii unor areale și contracararea efectelor negative ale globalizării. Pentru a-și asigura securitatea, statele, care sunt subiecte de drept internațional, se asociază, uneori, ad-hoc, alteori, pe termen lung, în uniuni, alianțe sau coaliții. Acest lucru nu este nou. Astfel de asocieri s-au produs dintotdeauna, dar niciodată nu au avut o valoare integratoare ca în epoca globalizării. În multitudinea acestora, securitatea și apărarea constituie un segment deosebit de bine conturat.

Cu toate riscurile asumate, asociate, impuse sau induse, confruntarea armată nu-și va pierde nici rațiunea, nici sensul, nici rolul. Ea va ocupa, încă multă vreme, un loc distinct în panoplia relațiilor dintre diferiți actori cu valoare mai mult sau mai puțin internațională, dar ale căror acțiuni vor genera efecte și ecouri care, cu siguranță, vor avea mult timp rezonanță internațională, și va avea tot timpul nevoie să fie actualizată, modernizată și optimizată.

CAPITOLUL 1.

CONCEPTUL DE APĂRARE COLECTIVĂ

1.1. Originea și definirea conceptului

Ideea de apărare colectivă a apărut odată cu creșterea pericolelor și amenințărilor directe sau indirecte și, în mod corespunzător, a vulnerabilităților statelor. De fapt, nu atât pericolele și amenințările, cât vulnerabilitățile, sunt cele care au generat un astfel de concept și o astfel de realitate, ilustrată foarte bine de sintagma „unde-i unul nu-i putere la nevoi și la durere...”.

De aceea, această idee a însemnat, la originile ei, participarea fiecărui stat și a tuturor la apărarea Europei,

conform Tratatului de la Bruxelles (articolul IV¹) și Tratatului de la Washington (articolul 5²), care stipulează că statele semnatare au obligația de asistență reciprocă în caz de agresiune, cu scopul de a se restabili securitatea.³

După cum bine se știe, începând cu anul 1949, NATO a devenit principalul garant al securității europene, în timp ce Uniunea Europei Occidentale a funcționat, timp de 30 de ani, neconcludent din acest punct de vedere.

De notat, totuși, că a fost singura organizație strict europeană, care a instaurat obligația automată de apărare colectivă.

De asemenea, se cere menționat faptul că dezvoltarea unei identități europene de securitate nu afectează cu nimic principiul potrivit căruia NATO rămâne fundamentul apărării colective europene.⁴ Acest tip de apărare nu este, totuși, strict europeană. Ea are o dimensiune euro-atlantică.

¹ Articolul IV – „În cazul în care una dintre Înaltele Părți Contractante va face obiectul unei agresiuni armate în Europa, celelalte îi vor acorda, conform dispozițiilor articolului 51 din Carta Națiunilor Unite, ajutor și asistență prin toate mijloacele care stau în puterea lor, militare și altele.“

² Articolul 5 – „Părțile convin că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele, în Europa sau în America de Nord, va fi considerat un atac împotriva tuturor și, în consecință, sunt de acord ca, dacă are loc asemenea atac, fiecare dintre ele, în exercitarea dreptului la autoapărare individuală sau colectivă recunoscut prin Articolul 51 din Carta Națiunilor Unite, va sprijini Partea sau Părțile atacate prin efectuarea imediată, individual sau de comun acord cu celelalte Părți, a oricărei acțiuni pe care o consideră necesară, inclusiv folosirea forței armate, pentru restabilirea și menținerea securității zonei nord-atlantice. Orice astfel de atac armat și toate măsurile adoptate ca rezultat al acestuia vor trebui raportate imediat Consiliului de Securitate. Aceste măsuri vor înceta după ce Consiliul de Securitate va adopta măsurile necesare pentru restabilirea și menținerea păcii și securității internaționale.“

³ http://europa.eu.int/scadplus/glossary/collective_defence_fr.htm

⁴ Ibidem.

1.2. Evoluția conceptului european de securitate și apărare

Politica Externă de Securitate Comună (PESC) a Uniunii Europene a abordat, în cele din urmă, un concept mai larg, definind o politică de securitate comună care, la momentul potrivit, să conducă la o apărare comună. Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) are ca obiectiv să permită Uniunii Europene să dezvolte capacități civile și militare de gestionare a crizelor și de prevenire a conflictelor pe scară internațională. PESA nu implică crearea unei armate europene, este compatibilă cu NATO și complementară acesteia, având ca scop să contribuie, alături de Alianță, într-o dimensiune europeană consistentă, la menținerea păcii și securității internaționale, conform Cartei ONU.

Pentru prima dată după 1948, problema responsabilității Uniunii Europene în domeniul securității și a eventualității elaborării unei politici comune de apărare s-a pus prin Tratatul de la Maastricht din 1992. Tratatul de la Amsterdam, din 1999, a inclus noi misiuni în Tratatul asupra Uniunii Europene (Articolul V). Este vorba de misiuni umanitare și de evacuare, misiuni de menținere a păcii, precum și misiuni ale forțelor luptătoare pentru gestionarea crizelor, inclusiv misiuni de restabilire a păcii (misiuni tip Petersberg). Misiunilor de gestionare a crizelor prin mijloace civile și militare li s-a adăugat o componentă importantă în cadrul PESA, aceea de prevenire a conflictelor. Comitetul Politic de Securitate (COPS), Comitetul Militar al UE (CMUE) și Statul Major Militar al UE (SMMUE) sunt structuri politice și militare care pun în operă o politică de apărare autonomă și operațională a UE. Consiliul European a stabilit, la Helsinki, în decembrie 1999, ca obiectiv global, dezvoltarea unei capacități europene de a desfășura, într-un interval de 60 de zile, timp de o lună, o forță de 60.000 de oameni, denumită ulterior Forța de Reacție Rapidă a Uniunii Europene.

Tratatul de la Nisa a abilitat COPS să desfășoare operații de gestionare a crizelor, sub responsabilitatea Consiliului. Pe lângă acestea, în Tratatul asupra Constituției Europene se prevede introducerea a încă două noi clauze:

- clauza de apărare mutuală;
- clauza de solidaritate în cazul unor atacuri teroriste, catastrofe naturale sau sprijin umanitar.

Se prevede, de asemenea, stabilirea și realizarea unei cooperări permanente, în domeniul apărării, între statele membre.

Aceste prevederi facilitează punerea în operă a unui concept de *apărare europeană comună*.

Ideea dezvoltării unei Identități Europene de Securitate și Apărare provine dintr-o dublă constatare:

- confruntarea continentului european cu mai multe focare de instabilitate;
- în urma limitării angajamentelor SUA în Europa, s-a creat un vid pe care europenii n-au știut cum să-l umple.

Alianța are ca prioritate să facă față unor amenințări, în general, exterioare continentului european sau spațiului euro-atlantic. De unde necesitatea de a gestiona și rezolva și pericolele și amenințările interioare.

Consiliul NATO din ianuarie 1994, de la Bruxelles, a recunoscut necesitatea unei identități europene în materie de securitate și apărare. Constituirea acesteia a început prin Consiliul NATO din 3 iunie 1996 de la Berlin, unde s-a dezvoltat un concept de grupe de forțe interarme multinaționale (GFIM). Acest lucru permitea utilizarea capacităților militare ale NATO în operații conduse de UEO, sub controlul său politic și strategic. După care, UE s-a dotat cu propriile sale structuri politice și militare permanente pentru a asigura controlul politic și conducerea strategică în caz de crize.

În decembrie 2002, în cadrul aranjamentelor permanente privind consultarea și cooperarea NATO-UE, denumite „Berlin plus”, cele două entități au semnat un acord de parteneriat

strategic în materie de gestionare a crizelor. În consecință, UE are acces, cu efect imediat, la mijloacele logistice și de planificare ale Alianței, inclusiv în domeniul informațiilor. În 2003, UE a constituit o forță de reacție rapidă de 60.000 de oameni.

Există o dinamică europeană în constituirea unor structuri care să-i permită, pe de o parte, o reacție corespunzătoare în procesul de gestionare a crizelor și conflictelor și, pe de altă parte, dar, în același context, să realizeze un efort comun privind securitatea și apărarea continentului, într-o viziune mai largă de complementaritate cu Alianța.

Printre cele mai cunoscute structuri menite să materializeze acest concept, în afară de FRRE, alcătuită ulterior, sunt și următoarele:

Eurocorpul a fost creat după cel de al 59-lea summit franco-german, de la Rochelle, care a avut loc pe 21 și 22 mai 1992.

Ulterior, au aderat la această structură încă trei state: Belgia (25 iunie 1993), Spania (10 decembrie 1993) și Luxemburg (7 mai 1996). Eurocorpul are un efectiv de 50.000 de oameni și este operațional de la 30 noiembrie 1995, după exercițiile PEGASUS-95. El se înscrie în conceptul „Forțe relevante ale Uniunii Europei Occidentale (FRUEO)”⁵ și poate

⁵ Uniunea Europei Occidentale (UEO) a fost fondată în 1948 la Bruxelles, ca o organizație europeană pentru apărare și securitate, constituită din 28 de țări, cu patru statute diferite: state membre, membri asociați, observatori și parteneri asociați. Membri: țările Uniunii Europene, mai puțin Danemarca, Irlanda, Austria, Finlanda și Suedia, care au statut de observatori. Membri asociați: Ungaria, Islanda, Norvegia, Polonia, Cehia și Turcia. Parteneri asociați: Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, Slovenia, Slovacia și România. Tratatul de la Amsterdam a ridicat UEO la rangul de parte integrantă a dezvoltării UE, întrucât oferea Uniunii o capacitate operațională în domeniul apărării. De asemenea, UEO a jucat un rol important în punerea pe rol a primelor misiuni Petersberg, ca și în acțiunile de la Mostar, din timpul crizei iugoslave, și în cooperarea cu poliția albaneză. Totuși, astăzi, se pare că rolul UEO a fost abandonat în favoarea dezvoltării unor

interveni atât în cadrul UEO (Tratatul de Bruxelles, articolul IV), cât și în cadrul NATO (Tratatul de la Washington, articolul 5). Poate fi mobilizat pentru a îndeplini misiuni umanitare, de evacuare a refugiaților, pentru operații de restabilire sau menținere a păcii, sub egida ONU sau a OSCE. Angajarea Eurocorpului sub controlul politic al UEO a fost stabilită printr-un acord încheiat la 24 septembrie 1993, iar cea sub autoritatea NATO, prin acordul încheiat la 21 ianuarie 1993.

Începând cu 2001, Eurocorpul s-a transformat într-un *Corp de reacție rapidă* la dispoziția Uniunii Europene și a NATO.

La 15 mai 1995, Franța, Spania și Italia au hotărât să realizeze împreună o forță terestră – EUROFOR – și o forță maritimă – EUROMARFOR –, tot în cadrul conceptului FRUEO, cu scopul de a întări capacitățile europene pentru operații de tip Petersberg. La aceste structuri s-a asociat și Portugalia. Ele nu sunt concurențiale cu NATO, ci complementare.

În iunie 1992, la consiliul ministerial al Uniunii Europene Occidentale, ținut la hotelul Petersberg, în apropierea orașului Bonn, statele participante s-au declarat de acord să pună la dispoziția UEO unități militare din toate categoriile de forțe convenționale pentru îndeplinirea unor misiuni militare sub autoritatea UEO. În afara misiunilor de apărare colectivă stabilite prin cele două tratate – de la Bruxelles și de la Washington –, unitățile militare ale statelor membre ale Uniunii Europene pot fi întrebuințate pentru:

structuri și capacități proprii UE, în cadrul Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA). Acest lucru se exprimă prin transferul de capacități operaționale de la UEO la UE. În acest sens, Institutul de Studii de Securitate și Centrul satelitar au trecut, la 1 ianuarie 2002, de la UEO la UE, devenind agenții ale acesteia. Prin Tratatul de la Nisa, au fost suprimate anumite dispoziții ale Tratatului UE privind relațiile cu UEO. Singura competență principală a UEO se referă la articolul V al Tratatului de la Bruxelles – *apărarea colectivă* – dar și aceasta a fost trecută la UE.

- misiuni umanitare sau de evacuare a resortisanților;
- misiuni de menținere a păcii;
- misiuni în calitate de forță combatantă pentru gestionarea crizelor, inclusiv pentru operații de restabilire a păcii.

Aceste misiuni sunt astăzi incluse în mod expres în articolul 17 al Tratatului asupra Uniunii Europene și fac parte integrantă din Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA).

CAPITOLUL 2.

APĂRAREA COLECTIVĂ ȘI APĂRAREA NAȚIONALĂ

Oamenii, națiunile, statele de drept, organizațiile și organismele internaționale create de acestea nu mai pot sub nici o formă să rămână indiferente în fața unor conflicte în plină desfășurare, înghețate sau de joasă intensitate, pe motiv că pe ele nu le afectează în mod direct. A sosit timpul când un conflict armat declanșat pe o insulă din oceanul planetar sau în oricare alt loc de pe pământ sau din spațiul cosmic, în care omul și-a amplasat arme și mijloace de supraveghere sau de distrugere, să afecteze, mai devreme sau mai târziu, întreaga planetă, fiecare capitală și chiar fiecare om în parte. Rețelele mondiale create în domeniul informației, al comunicării, al economiei și al acțiunii favorizează propagarea rapidă nu numai a efectelor benefice, ci și a celor distrugătoare. Iar puterea unei rețele este totdeauna amplificatoare, întrucât ea este egală cu pătratul numărului nodurilor care o comun.

$$P_{(r)} = N_{(r)}^2$$

$$P_{(r)} = \text{puterea rețelei}; N_{(r)} = \text{numărul nodurilor}$$

Amestecul de politici și strategii incoerente și ezitante în domeniul securității propuse și dezvoltate de actorii internaționali și instituțiile specializate, după toate probabilitățile, nu va putea modifica în bine aspectul actual al mediului de

securitate. În acest context, apărarea statelor împotriva riscurilor, pericolelor și amenințărilor trebuie să se realizeze atât în mod tradițional, prin politici și strategii individuale, cât și prin formule și forme colective de acțiune, adaptate permanent la caracteristicile mediului de securitate.

2.1. Binomul apărare națională – apărare colectivă

Una dintre funcțiile importante ale unui stat o constituie apărarea națională. Ea rezultă din dialectica extrem de dinamică, predominant conflictuală a lumii, din omniprezența războiului, ca fenomen social complex, cu determinări greu de gestionat și de limitat și nu-și va pierde niciodată rolul, locul și funcțiile pe care le are în cadrul societății.

Națiunile reprezintă și vor reprezenta încă foarte multă vreme, dacă nu chiar totdeauna, entitățile de bază ale lumii. Ele nu și-au epuizat și nu-și vor epuiza, probabil, niciodată rolul, energia, capacitatea de creație, de generare și regenerare a mediului uman, care constituie izvorul sau suportul ontologic și gnoseologic al fiecărui om.

Și în epoca globalizării, apărarea națională are și va continua să aibă cel puțin două coordonate esențiale:

a) apărarea statului politic împotriva agresiunii altor state politice;

b) prezervarea ființei naționale, în condițiile presiunilor, pericolelor și amenințărilor omniprezente și omnidirecționate și a vulnerabilităților crescânde la acestea.

Aceste două coordonate sunt și vor rămâne mereu complementare. Apărarea statului politic împotriva agresiunii altor state politice este impusă, în general, de agresivitatea statului politic, este efectiv o funcție a acestei agresivități. De aici nu rezultă neapărat că, odată cu dispariția statului politic, va dispărea și apărarea națională, întrucât un astfel de concept ar fi golit de conținut și nu ar mai avea nici un sens. Rezultă doar stricta dependență a apărării naționale de dimensiunea

politică a entităților omenești. Pentru că omul a fost, este și va fi mereu un *homo politicus*.

În această dimensiune, apărarea națională este, de fapt și de drept, o confruntare în mediul conflictual al statelor politice, este o bătălie pentru prezervarea, supraviețuirea și, pentru multe națiuni, prosperitatea entității respective.

Aici intervine cea de a doua coordonată a apărării naționale – cea de prezervare a ființei naționale în condițiile unui mediu tensionat, conflictual, concurențial și ostil. Așa cum s-a afirmat mai sus, epoca globalizării, deși își propune să gestioneze și să reducă ostilitatea mediului uman, de fapt, cel puțin în etapa de început, bulversează acest mediu, amplificându-i conflictualitatea și ostilitatea, într-un spectru foarte larg ce cuprinde, practic, tot ce se cunoaște până acum în legătură cu geometria variabilă a conflictualității: *simetrie* (față în față, entități asemănătoare sau comparabile); *disimetrie* (disproporționalitate, adică entități disproporționate tehnologic, informațional, organizațional etc., acțiuni non-contact, război disproporționat); *asimetrie* (entități extrem de diferite, disproporționate, dar care exploatează ingenios, stratagemic, una altele sau altora, toate vulnerabilitățile existente, create, impuse sau induse). Cele două coordonate și, în același timp, cele două dimensiuni ale apărării naționale (care, repetăm, nu vor dispărea niciodată) nu sunt sectare, exclusiviste, nici imuabile, ci, dimpotrivă, ele devin, odată cu creșterea complexității și ostilității mediului de securitate, mai flexibile, mai transparente de semnificație, mai extinse, cuprinzând și alte spații din afara violenței armate.

Apărarea colectivă pare, astfel, o sumă sau o însumare de apărări naționale. În realitate, ea se definește pe intersecția lor.

2.2. Internaționalizarea apărării naționale

Aici intervine dimensiunea extinsă, cooperantă a apărării naționale, care permite și chiar impune internaționalizarea ei,

deplasarea ei spre forme cooperante, colective, comune, exprimate prin alianțe și coaliții.

În general, pot fi identificate cel puțin patru viziuni asupra apărării naționale, vis-à-vis de apărarea colectivă:

a) apărarea națională este privită ca fiind opusă apărării colective, întrucât este un atribut inalienabil al statului;

b) apărarea națională este privită ca suport, ca generatoare a apărării colective, întrucât sensul și rațiunea apărării comune sau colective este tocmai asigurarea inviolabilității frontierelor, securitatea, protecția și apărarea, prin participare comună, a statului de drept, a fiecăruia în parte și a tuturor;

c) apărarea colectivă este complementară apărării naționale, întrucât, în contextul recrudescenței pericolelor și amenințărilor globale, are loc și o internaționalizare a riscului asumat, impus sau indus;

d) apărarea colectivă este un produs al globalizării, întrucât globalizarea pericolelor, amenințărilor și vulnerabilităților impune și o globalizare a apărării statului de drept și comunității internaționale împotriva acestora.

Actuala legislație românească referitoare la apărarea națională și la apărarea colectivă se înscrie în acest cadru, chiar dacă nu dezvoltă toate coordonatele, toate dimensiunile și toate implicațiile celor două forme de apărare.

În concepția românească, apărarea națională are drept scop prevenirea, descurajarea și respingerea oricărei agresiuni armate la adresa României.

Modul de organizare al apărării naționale este atributul statului român și cuprinde măsurile și activitățile ce se desfășoară pentru garantarea suveranității naționale, independenței, unității și indivizibilității statului.⁶ Aceste afirmații sunt ferme și categorice și constituie esența apărării naționale, în toate coordonatele, dimensiunile și formele ei de manifestare.

⁶ Cf. *Constituția României*, Art.1.

Atunci când necesitățile impun declanșarea și desfășurarea operațiilor militare pentru apărarea națională, acestea pot fi duse de către forțele române în mod individual sau în formulă colectivă. Este o deschidere spre noul concept de apărare colectivă, fără a se renunța la funcțiile și prerogativele apărării naționale. În această viziune, apărarea colectivă este complementară apărării naționale, fiind o funcție a politicii, strategiei și filosofiei de alianță și o expresie concludentă a solidarității europene și euro-atlantice.

Apărarea colectivă nu substituie apărarea națională, nu diminuează și nu diluează responsabilitățile statului de drept, ci, dimpotrivă, le sporește, le amplifică, le extinde la o dimensiune mai amplă, internațională. Statul de drept nu se poate limita însă la laurii responsabilității internaționale a celorlalți, a partenerilor. El trebuie să-și organizeze apărarea națională care, în contextul apărării colective, poate căpăta expresia autoapărării individuale. Autoapărarea individuală este adoptată de statele care consideră că sunt suficient de puternice militar pentru a se apăra singure sau dispun de garanții ferme de la comunitatea internațională prin care li se asigură neutralitatea. Și chiar dacă, în noile condiții, o astfel de apărare nu are prea mari șanse de reușită, nici un stat care se respectă nu renunță și nu va renunța vreodată la ea.

Carta ONU susține și încurajează „dreptul inerent de autoapărare individuală sau colectivă în cazul când se produce un atac armat împotriva unui membru al Națiunilor Unite”.⁷ De fapt, prin această prevedere, Carta ONU statuează dreptul la apărare națională, chiar dacă aceeași Cartă scoate războiul, în speță, războiul de agresiune, în afara legii.

⁷ *Carta ONU*, Art.51.

2.3. Optimizarea apărării naționale. Optimizarea apărării colective

Apărarea, indiferent sub ce formă s-ar organiza – individuală, națională, comună sau colectivă – nu este însă același lucru cu apărarea ca formă a acțiunilor tactice sau strategice. Ea constă într-un sistem de măsuri și acțiuni care vizează prezervarea, securitatea, protecția și siguranța statului de drept. Or, acestea nu sunt numai reacții sau măsuri de contracarare, ci și acțiuni preventive, de descurajare și, mai nou, de gestionare a crizelor și conflictelor ce se pot constitui în pericole și amenințări la adresa statelor de drept.

După parcurgerea principalelor tratate internaționale care au prevederi în registrul apărării colective, aceasta poate fi definită drept un ansamblu de măsuri și acțiuni desfășurate în domeniile precizate în înțelegerile încheiate între un grup de state, reunite într-o alianță sau coaliție pe baza unei convenții internaționale, cu respectarea prevederilor Cartei ONU, în scopul apărării valorilor și intereselor comune împotriva tipurilor de agresiune specificate în înțelegerile respective.

Pentru uniformizarea folosirii sintagmei „Apărare colectivă”, documentele NATO (STANAG 5062) o definesc astfel: „totalitatea măsurilor luate și acțiunilor întreprinse de structurile militare interaliate pentru întârzierea, oprirea sau respingerea agresorului”.⁸ O definiție tehnică, foarte precisă, care nu are nevoie de explicații sau comentarii – și este normal să fie așa, întrucât Alianța este o entitate operațională –, dar care are nevoie de un suport epistemologic foarte solid.

Între apărarea națională și cea colectivă există o relație biunivocă, întrucât acestea se intercondiționează reciproc.

⁸ Apud Col.prof.univ.dr. Ion Irimia, *Aspecte ale raportului apărare națională – apărare colectivă*, în **România membru al Alianței Nord-Atlantice**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p.81.

Scopul și obiectivele apărării naționale se pot realiza cu eficiență maximă în cadrul apărării colective, dar și forța apărării colective este amplificată de performanțele apărării naționale. La drept vorbind, nu poate exista apărare colectivă fără apărare națională. Numai că, așa cum am subliniat la început, apărarea națională nu mai este suficientă în contextul noilor amenințări. De aceea, ea are nevoie de solidaritate internațională, de susținere comună sau colectivă, iar cadrul-platformă în care se realizează astfel de susținere, de sprijin îl constituie Alianța sau coaliția.

Apărarea națională se poate constitui și în parte a apărării colective, atunci când toate obiectivele ei se regăsesc în cele ale apărării colective, cum este cazul primelor momente după declanșarea agresiunii până la proiectarea grupării principale de forțe a alianței (coaliției) în zona de conflict și intrarea ei în luptă. Pentru aceasta, apărarea națională în cadrul alianței (coaliției) se concepe și se planifică într-un sistem integrat, pe baza principiilor stipulate în actele normative elaborate de comun acord de statele participante. De exemplu, planificarea apărării naționale a României se execută pe baza fundamentelor strategice ale Alianței, prevăzute în Conceptul Strategic NATO, completat cu Angajamentul privind Capabilitățile, adoptat la summit-ul de la Praga din 2002.

Totodată, în calitate de țară membră NATO, România participă la apărarea colectivă, prevăzută în Articolul 5 al Tratatului de la Washington. Angajamentele luate față de aliați, în acest sens, se bazează pe capabilitățile solicitate de Alianță și pe planificarea forțelor care să participe, când va fi nevoie, la operațiile întrunite ce se vor declanșa în vederea respingerii oricărei agresiuni la adresa statelor membre. În mod similar sau apropiat, se procedează și pentru îndeplinirea angajamentelor asumate față de UE, organizații regionale și coaliții la care România este parte.

În concluzie, rezolvarea binomului apărare națională – apărare colectivă determină nu numai măsuri și acțiuni în plan conceptual, dar, mai ales, în plan organizatoric și acțional, cele două dimensiuni ale conceptului de apărare fiind, totdeauna, complementare, integrate și complexe.

CAPITOLUL 3. STRATEGIA APĂRĂRII COLECTIVE

În general, conceptele cu care se operează în domeniul strategiei – înțelegă ca modalitate de punere în operă a deciziei politice – nu s-au schimbat. Desigur, conținutul lor s-a îmbogățit și se îmbogățește mereu, dar nu în afara sistemului care le generează. Într-un stat democrat, puterile se separă și se intercondiționează. În ceea ce privește, însă, securitatea națională⁹, există o concepție unitară și o strategie unitară, de sinteză. Unii numesc aceasta *marea strategie*, definind-o ca modalitate de înlăptuire a politicii generale a țării, alții îi zic *strategie națională*, *strategie a guvernului* sau *strategie de securitate*.

Desigur, între aceste concepte există diferențe, însă, pentru tema de față, ele nu sunt importante. Așadar, în această viziune, marea strategie ține de conducerea politică, este o strategie politică generală pe care se construiesc, dinamic, strategiile economice, culturale, informaționale și militare. Tot în cadrul acestei strategii generale intră și strategiile politice, strategiile diplomatice, strategiile de dezvoltare, strategiile educaționale etc.

Acesta este, desigur, un model teoretic simplificat, valabil oricând și oriunde. Orice stat de pe lumea aceasta are o politică generală și o strategie de punere a ei în aplicare. Strategia înseamnă, în esență, concepere, generare, pregătire și

⁹ Securitate economică, securitate culturală, securitate informațională, securitate socială, securitate militară etc.

întrebuințare a forțelor și mijloacelor pentru realizarea obiectivului sau obiectivelor politice propuse, într-un mediu în general, solicitant, chiar conflictual, întrucât strategia este o dialectică a voințelor care se confruntă pentru a rezolva diferendul dintre ele (André Beaufre).

Strategia este legată de o confruntare, de un conflict. Acolo unde nu există conflict, nu există strategie.¹⁰ Dar strategia mai este înțeleasă și ca nivel al acțiunii umane, ca nivel de ierarhizare a competențelor.

3.1. Strategii naționale, strategii de alianță

Caracterul național al strategiei rezultă din caracterul național al politicii de apărare pe care o deservește. Ea oferă politicii instrumentele teoretice, practice și metodologice pentru realizarea scopurilor și obiectivelor politice ale apărării naționale. Suntem în etapa suveranității statului de drept și, ca atare, politica statului trebuie să opteze pentru o strategie adecvată. Strategia este, deopotrivă o teorie, o metodă și un sistem de abilități prin care se concepe, se pregătește, se planifică și se desfășoară o acțiune de valoare strategică.

Potrivit Legii planificării apărării, Strategia națională de apărare a României cuprinde: definirea intereselor și obiectivelor naționale de securitate, evaluarea mediului internațional de securitate, identificarea potențialelor riscuri, amenințări și vulnerabilități, a riscurilor asociate, direcțiile de acțiune și principalele modalități pentru asigurarea securității naționale a României în cadrul Alianței. Strategia are un orizont de acoperire pe termen mediu de cinci ani și conține și prevederi pe termen lung pentru realizarea obiectivelor naționale și colective de securitate și apărare.

¹⁰ Hervé Coutau-Bégarie, **Tratat de strategie**, vol. I, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006, p. 59.

Pe baza Strategiei naționale de apărare, a Cartei Albe a apărării și a Directivei ministeriale NATO, Ministerul Apărării Naționale elaborează Strategia militară, care cuprinde: evaluarea mediului internațional de securitate din punct de vedere strategico-militar, identificarea potențialelor riscuri și amenințări militare, definirea obiectivelor militare naționale, stabilirea conceptelor strategice și operaționale pentru îndeplinirea acestor obiective și a misiunilor armatei.

Strategia are funcții evaluativ-cognitive, intuitive, creativ-prospective (prognoză, prevedere, proiectare, adică planificare), configurative, executive, generative și regenerative. Strategia pune în aplicare o politică de generare a forței și mijloacelor pe care le folosește în acțiunea umană și proiectează, creează, configurează această acțiune. Este un proces dinamic, foarte complex, care cere sisteme dinamice, foarte receptive și sensibile la variația condițiilor și a împrejurărilor.

Or, astfel de entități care să genereze și să regenereze forțe, mijloace, structuri și acțiuni unitare nu pot fi decât statele. Ele sunt cele care configurează scopurile și finalitățile acțiunii umane și tot ele creează și instruiesc structurile generative de strategii pe măsură. În aceste condiții, apărarea colectivă și, în consecință, strategia apărării colective se prezintă ca o creație a statelor de drept și nu a organismelor sau organizațiilor internaționale. Acestea sunt doar instrumente care pun în operă conceptul de apărare colectivă, printr-un concept strategic comun.

Așadar, în această etapă a dezvoltării societății omenești, nu pot exista strategii viabile în afara unor politici viabile și nu pot exista politici viabile în afara unor state puternice, mature și stabile. Statele naționale sunt cele care au creat ceea ce numim *strategie integrală*, care unesc în aceleași concepte acțiuni diverse, care fixează pentru ele scopuri și obiective unitare.

Toate statele din lume procedează astfel, inclusiv Statele Unite ale Americii. Strategia națională de securitate a Americii

este o strategie de tip integral. Mari sau mici, puternice sau mai puțin puternice, naționale sau federale, statele creează politici unitare care generează strategii unitare pentru punerea lor în operă. Școala strategică europeană, ca și cea asiatică sau americană, cultivă același *integralism strategic*, același spirit unitar de reunire, în aceleași concepte, a domeniului politic, a celui cultural, a celui informațional, a celui economic și a celui militar. Din ce în ce mai mult, acțiunea devine o acțiune de tip integrat, iar strategia – indiferent de domeniul în care se aplică – trebuie să răspundă acestei exigențe. Strategia apărării colective se definește pe intersecția strategiilor care pun în operă politicile de securitate și apărare națională. Dar, cum bine se știe, nu există securitate națională fără securitate comună, iar apărarea națională devine, din ce în ce mai mult, dependentă de apărarea colectivă. Ca urmare, strategia de punere în operă a unui concept politic de apărare a statului de drept, se conjugă cu cea de punere în operă a unui concept politic de apărare a colectivității statelor de drept, a democrațiilor și realităților interdependente.

3.2. Strategii de alianță

Strategiile de alianță rezultă din politica sau politicile de alianță. De regulă, alianțele urmăresc creșterea potențialului de acțiune (reacție) al fiecăruia dintre parteneri și realizarea unui potențial comun, prin participare, angajare și concept comun. Forma cea mai concludentă a finalității unui astfel de concept o constituie *apărarea colectivă*. Strategiile de alianță nu schimbă esența strategiei, ci reprezintă doar un domeniu sau o formulă de exprimare a ei. Strategiile de alianță par a fi *strategii reunite*, sau o *reuniune de strategii*, deși, practic, acest lucru nu este posibil, datorită numeroaselor incompatibilități. Acestea își au cauzele în nivelurile diferite de dezvoltare economică, socială, culturală, informațională și militară, în diversitatea vulnerabilităților și amenințărilor, în conceptele strategice diferite,

precum și în diferențele care există în structurile de forțe și în paradigmele punerii în operă a strategiilor operaționale.

Strategia de alianță ar trebui definită, în opinia noastră, pe *intersecția strategiilor naționale de securitate* ale statelor membre ale alianței respective. Există desigur și această posibilitate care pare foarte logică. La urma urmei, interesul general nu poate fi altul decât unul care conține ceea ce este comun tuturor.

Cu alte cuvinte, strategia de alianță (S_{AL}) ar putea fi o intersecție a mulțimilor strategiilor (S_i , $i = 1, 2, \dots, n$) ale țărilor care s-au hotărât să se alieze:

$$S_{AL} = \{S_1\} \cap \{S_2\} \cap \dots \cap \{S_n\}$$

Să presupunem că o alianță este alcătuită din cinci țări cărora li se pot asocia strategiile A, B, C, D, E. Aceste strategii au următorul conținut:

- a – apărarea națională armată;
- b – apărarea armată a intereselor naționale oriunde în lume;
- c – gestionarea conflictelor și crizelor;
- d – accesul nelimitat la resursele planetare;
- e – combaterea terorismului;
- f – apărarea democrației;
- g – combaterea extremismului etnic;
- h – asigurarea, inclusiv prin forță, a stabilității interne a statului;
- i – întregirea teritorială a statului;
- j – lupta împotriva mafiei;
- k – acțiunea rapidă în urgențe civile și militare;
- l – apărarea (protecția) militară a piețelor;
- m – instaurarea unei noi ordini mondiale.

Deci:

$$A = \{a, b, c, d, e, f, k, l, m\}$$

$$B = \{a, f, e, g, h, i, k\}$$

$$C = \{a, c, d, e, f, g, j, k\}$$

$$D = \{a, e, f, g, h, k\}$$

$$E = \{a, c, e, f, j, k, l\}$$

Strategia de alianță a celor cinci țări ar putea avea următoarea configurație:

$$S_{AL} = \{A\} \cap \{B\} \cap \{C\} \cap \{D\} \cap \{E\}$$

Aplicând această formulă a intersecției strategiilor naționale ale țărilor care s-au hotărât să alcătuiască o alianță, strategia lor comună de alianță ar urma să aibă, în exemplul dat, următorul conținut:

Acest lucru ar însemna că strategia de alianță a celor cinci țări ar consta în:

$$S_{AL} = \{a, e, f, k\}$$

a – apărarea națională armată¹¹;

e – combaterea terorismului;

f – apărarea democrației;

k – acțiunea rapidă în urgențe civile și militare.

Aceste patru elemente sunt într-adevăr suficiente pentru o strategie de alianță. Oricare stat de pe lumea aceasta ar accepta să intre într-o alianță care să aibă o strategie cu un astfel de conținut. Celelalte elemente rămân specifice strategiilor de securitate națională – nimeni nu renunță la ele –, dar, o dată alcătuită alianța, ele însele pot suferi transformări, iar la unele se poate chiar renunța, întrucât intervine *efectul de alianță* care este deopotrivă stimulat și disuasiv.

Acesta ar fi idealul. În realitate, lucrurile stau altfel. Fără a se neglija acest principiu al *intersecției strategiilor naționale de securitate*, strategia de alianță este mai mult decât o simplă intersecție: este o nouă construcție, care are la bază elementele strategice comune – unele dintre ele reformulate –, dar și alte elemente noi, care se negociază. Astfel, elementul *a* (apărarea națională armată) ar deveni a_1 (apărare comună armată, apărare colectivă), la care, prin negociere, statul cu strategia *A*, care este mai puternic, ar putea să ceară și chiar să impună (în

¹¹ Apărarea națională armată a fiecărui membru generează apărarea colectivă.

beneficiu propriu, dar și în cel general), anumite elemente (chiar reformulate) din strategia lui, cum ar fi:

c – gestionarea conflictelor și crizelor;

e – combaterea terorismului;

m – instaurarea unei noi ordini mondiale.

În acest caz, conținutul strategiei de alianță ar fi:

- apărarea colectivă (pentru realizarea securității comune);
- gestionarea conflictelor și crizelor;
- apărarea democrației;
- acțiunea rapidă comună în urgențe civile și militare.
- prevenirea și combaterea în comun a terorismului și cauzelor lui;
- participarea la reconstrucția benefică a ordinii mondiale.

Analizând politicile de apărare și strategiile corespunzătoare ale celor 25 țări care fac parte din NATO, se poate desprinde concluzia că o alianță este o astfel de construcție în spațiul politico-strategic, adică o ecuație complexă în care se regăsesc politicile și strategiile comune, dar nu în litera, ci în spiritul lor.

Strategia apărării colective, care pune în operă o politică comună în acest sens, exprimată de articolul 5 din Tratatul de la Washington și de articolul IV din Tratatul de la Bruxelles, pe care o notăm cu A_c s-ar putea defini pe reuniunea tuturor formelor de apărare pe care le impune dinamica realităților și le instituie dreptul.

Printre aceste forme ar putea fi și următoarele:

A_a – apărarea armată a întregului areal;

A_{ncl} – apărarea nucleară sau prin descurajare nucleară;

A_s – apărarea unui stat membru, la solicitarea acestuia;

A_{of} – apărarea prin acțiuni ofensive sau preventive;

A_d – apărarea prin descurajarea acțiunilor unor terți;

A_g – apărare prin gestionare a crizelor și conflictelor și prevenirea extinderii confruntărilor armate;

A_p – apărare preemtivă și preventivă;

A_{serv} – apărare prin exercitarea funcției de service operațional militar;

A_q – alte forme de apărare directă sau indirectă.

Așadar, apărarea colectivă, în noile condiții de extindere a atribuțiilor Alianței, ale noului concept strategic, ar putea fi exprimată astfel:

$$A_c = \sum_1^n A_a \cup \sum_1^n A_{ncl} \cup \sum_1^n A_s \cup \sum_1^n A_{of} \cup \sum_1^n A_d \cup \sum_1^n A_g \cup \sum_1^n A_p \cup \dots \cup \sum_1^n A_q$$

Noul concept strategic al Alianței este o astfel de construcție. El prevede, între altele, gestionarea crizelor și prevenirea conflictelor, acțiuni umanitare, intervenția Alianței și în afara ariei sale de responsabilitate, combaterea crimei organizate, intervenția în cazul unor calamități și dezastre. Acestea se adaugă prevederilor Tratatului de la Washington, îmbogățesc articolul 5 al acestuia, adaptând conceptul strategic al Alianței la noua configurație a mediului internațional de securitate. Membrii Alianței au aprobat și au acceptat în consens acest concept, dar nu toți au aceeași percepție și aceeași dimensiuni privind materializarea lui.

Țările europene și Statele Unite au încă unele puncte de vedere neconcordante pe deplin privind participarea la gestionarea crizelor, capacitatea de proiecție a forței, bugetele și sistemele de arme etc. Acestea sunt determinate nu numai de cauze strict militare, de incompatibilități strategice – pentru că există și așa ceva, mai ales în ceea ce privește strategia mijloacelor –, ci și de cauze economice, politice, culturale, informaționale și chiar militare, de tradiții, de situația concretă a zonelor.

Spre exemplu, din Strategia Națională de Securitate a Statelor Unite și din formulările oficialilor americani, rezultă o serie de concepte dintre care nu lipsesc cele referitoare la apărarea americană împotriva amenințărilor nucleare și a celorlalte arme de distrugere în masă, combaterea terorismului, protecția și apărarea intereselor americane oriunde în lume, protecția cetățenilor americani și a instituțiilor statului, gestionarea crizelor și tensiunilor, apărarea democrației și drepturilor omului, pregătirea forțelor și mijloacelor, în așa fel încât să facă față oricăror amenințări, de oriunde ar veni ele, protecția piețelor și a rutelor de acces spre zonele de materii prime etc.

Strategia națională de securitate a Turciei, stat care se constituie într-o putere regională semnificativă, vizează consolidarea puterii economice și militare în așa fel încât să exercite o influență hotărâtoare în regiune, accesul la resursele caspice și asiatice, menținerea stabilității interne, combaterea terorismului kurd, dar și a celui regional, consolidarea statutului său de mare putere în Marea Neagră și pe culoarul strategic maritim, mai ales Strâmțori, pe care, de altfel, le și deține, menținerea unui statut non-conflictual cu lumea arabă, consolidarea legăturilor cu continentul european, la a cărui filosofie și civilizație s-a racordat, mai ales de la Atatürk încoace, ieșirea din spiritul păcilor de la Westfalia din 1648. Cu toate aceste deosebiri, Turcia este unul dintre principalii aliați ai Statelor Unite în zonă și un membru important al Alianței.

La fel se petrec lucrurile și cu celelalte țări membre, Alianța armonizând, în conceptul său strategic, interesele, politicile și strategiile tuturor statelor participante. Cărțile lor albe exprimă această colaborare, această armonizare, chiar dacă fiecare țară își are și alte probleme, unele foarte îndepărtate de spiritul Alianței, cum ar fi, spre exemplu, unele strategii culturale etnice care se dezvoltă în sens invers mersului spre integrare al Alianței și chiar al Uniunii Europene. Dar toate țările găsesc în Alianță spațiul cel mai puternic și spiritul cel mai favorabil conceptului lor strategic. Conceptul unificator, impunător și restrictiv al NATO, orientat spre un anumit tip de gestionare (foarte apropiat de cel al marilor puteri strategice de odinioară), nu constituie o piedică în modernizarea filosofiei Alianței, a strategiilor naționale sau regionale, ci, dimpotrivă, aduce un quantum unic și ireversibil în rezolvarea efectivă a problemelor.

3.3. Conceptul strategic NATO și apărarea colectivă

Apărarea colectivă rămâne un concept esențial pentru Alianță. Contextul strategic impune însă nu numai strângerea

legăturilor în cadrul NATO, ci și adaptarea permanentă a întregii filosofii de alianță la noile condiții, întrucât:

- aliații împărtășesc aceleași valori politice, economice și culturale, au aceleași interese pentru a apăra, proteja, afirma și promova aceste valori;

- apărarea colectivă constituie, deopotrivă, un liant și un spațiu de siguranță atât pentru țările membre, pentru parteneri, cât și pentru alte țări și entități politice și geopolitice;

- apărarea colectivă constituie un suport credibil și foarte consistent pentru securitatea colectivă europeană, euro-atlantică și globală;

- apărarea colectivă exercită o puternică funcție disuasivă pentru actualii și viitorii potențiali promotori ai violenței în relațiile internaționale;

- conceptul de apărare colectivă, prin capacitățile efective ale Alianței, are o puternică funcție preventivă în optimizarea mediului de securitate european, euro-atlantic și global;

- apărarea colectivă, prin conținutul său actualizat și largit, oferă flexibilitate, capacitate de răspuns adecvat și imediat la crize și conflicte și o arie extinsă de siguranță strategică și de securitate.

3.4. Misiuni ale Armatei României și apărarea colectivă¹²

Statutul României de membru cu drepturi depline al Alianței Nord-Atlantice oferă nu numai garanția securității și stabilității țării, dar și noi responsabilități și misiuni care decurg din acesta. Fără a-și pierde funcția, rolul, responsabilitatea, calitatea, importanța și identitatea, apărarea națională a României beneficiază, deopotrivă, de un suport euro-atlantic, care

¹² General prof. univ. dr. Mircea Mureșan, *Noile misiuni ale Armatei României în apărarea colectivă*, în volumul **Participarea Armatei României la apărarea colectivă sub conducerea NATO și la PESA**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

definește și realizează *de facto* și *de jure* apărarea colectivă, precum și de cel concretizat în Politica Europeană de Securitate și Apărare. Niciodată, în istoria ei, apărarea națională a României nu a avut un suport atât de solid și o susținere atât de amplă și de temeinică.

Țara noastră înțelege pe deplin acest adevăr extrem de important și, în pofida dificultăților economice și financiare cu care se confruntă, răspunde cu promptitudine exigențelor lui. Este principalul argument pentru care țara noastră participă în mod activ și foarte eficient la misiuni NATO și UE, în afara teritoriului național, întrucât funcțiile și atribuțiile apărării naționale se extind semnificativ în spațiul global și globalizat al gestionării crizelor și conflictelor. A participa la gestionarea crizelor și conflictelor, la combaterea terorismului, a efectelor catastrofelor și dezastrilor înseamnă, indiscutabil, a participa la prevenirea războiului, la controlul conflictualității, la asigurarea stabilității regionale și globale și, prin aceasta, la crearea aceluia mediu de securitate care să permită inviolabilitatea frontierelor, dezvoltarea economică și socială, progresul, prosperitatea, creșterea și consolidarea puterii țării și, în context, a factorilor de eficiență pentru apărarea națională. În noua epocă, nu există și nu poate exista apărare națională eficientă în afara acestui angajament colectiv, în afara acestor responsabilități internaționale.

De aceea, extinderea ariei preocupărilor din domeniul securității și apărării de la rezolvarea problemelor preponderent naționale la cele de sorginte regională și universală devine o prioritate. Uneori, pentru cei ce se cramponază într-o dimensiune fragmentară, sectară, de genul „noi și restul lumii“, „nu ne interesează și nu este important ce se întâmplă dincolo de granițele noastre“, o astfel de filosofie a „apărării înaintate a țării“, prin participare activă la construcția și menținerea unui mediu de securitate stabil, este mai greu de înțeles și chiar de explicat. Dar epoca globalizării, care aduce în prim plan filosofia și fizionomia de rețea, nevoia de comunicare și de integrare,

societatea informației, a cunoașterii, impune în mod categoric creșterea dimensiunii responsabilității internaționale a statelor.

În contextul politicii de transformare a Alianței, dominată de asiduitatea găsirii soluțiilor de combatere și eradicare a amenințărilor atât la adresa comunității euro-atlantice, cât și a celor îndreptate asupra celorlalte state, o astfel de responsabilitate internațională devine definitorie, esențială. Țara noastră înțelege perfect o astfel de exigență și acționează în consecință.

În acest fel, România, prin armata sa, își asumă un rol activ și eficient în promovarea valorilor și obiectivelor Alianței, participând cu forțe importante la operații întrunite și multinaționale, sub conducerea NATO sau a coaliției la care a consimțit să ia parte.

Strategia de transformare a Armatei României reprezintă o modalitate de optimizare, pe de o parte, a funcțiilor instituției militare în cadrul apărării naționale, în contextul generos al apărării colective, și, pe de altă parte, a rolului și locului instituției noastre în cadrul noii reconfigurări europene și euro-atlantice a apărării colective. Factorii de decizie politico-militară ai țării noastre, după o analiză profundă a capacităților reale de care vom putea dispune în următorii ani, au ajuns la concluzia că gradul de credibilitate al Armatei României poate consta în asigurarea simultană a apărării teritoriului național și îndeplinirii angajamentelor asumate față de NATO, UE, organizații regionale și coaliții.¹³

Această simultaneitate este o consecință a optimizării concepției strategice pe coordonate euro-atlantice. Cele două mari grupuri de misiuni fundamentale ce revin organismului militar sunt tratate în mod unitar și responsabil. Chiar dacă sunt formulate distinct, fiecare având rolul și locul ei în contextul acțiunii militare, ele constituie un tot și definesc un tip de comportament asumat în mod necesar. Aceste categorii

¹³ Ministerul Apărării Naționale, Statul Major General, *Strategia de transformare a Armatei României*, București, 2005, p.14.

semnificative incumbă misiuni specifice fiecărei activități stabilite prin legea supremă a țării – Constituția –, prin legile organice, prin strategiile politice ale României și prin obligațiile internaționale asumate. De aici putem identifica și analiza sfera foarte precisă și, în același timp, suficient de flexibilă, de adaptabilă la noile condiții, a misiunilor ce revin Armatei României în condițiile participării la acțiuni militare desfășurate în cooperare cu alte armate.

Una dintre misiunile cele mai importante ale Armatei României, ca ale oricărei armate naționale, o reprezintă *respingerea unei agresiuni armate*. Aceasta a reprezentat dintotdeauna misiunea fundamentală a Armatei României. Ea rămâne și în continuare așa, numai că, indiferent de situația creată, armata țării nu va mai fi singură, ci se va baza pe sprijinul aliaților. De aici nu rezultă că responsabilitățile noastre privind apărarea țării se vor diminua sau vor fi transferate Alianței. Rezultă că, în apărarea țării, Armata României va avea sprijinul total al Alianței. Această perspectivă are cel puțin două implicații majore:

a) apărarea națională beneficiază de apărarea colectivă;

b) perspectiva reunirii apărării naționale cu apărarea colectivă are o puternică funcție disuasivă, întrucât orice acțiune militară împotriva României este considerată ca agresiune împotriva Alianței și va fi tratată ca atare. Evident, o astfel de realitate descurajează potențialii agresori, nu însă și acțiunile de tip asimetric, îndeosebi teroriste, care vizează, practic, toate statele Alianței Nord-Atlantice și pe cele care fac parte din Uniunea Europeană. Este vorba, de fapt, de un grup de misiuni. Acest grup de misiuni de respingere a unei agresiuni poate fi executat în trei ipostaze:

Indiferent în ce postură s-ar afla, Armata României trebuie să fie în măsură să respingă o agresiune armată declanșată asupra teritoriului nostru național. În acest scop, cel puțin în prima fază, adică până la intervenția Alianței, Armata

României acționează cu forțele proprii (cele destinate NATO și cele de generare și regenerare) pentru oprirea și eventuala respingere a inamicului. Ulterior, continuă această acțiune împreună cu gruparea de forțe aliată. Apărarea națională devine apărare colectivă, întrucât teritoriul național al României este parte componentă a arealului Alianței și a arealului Uniunii Europene.

Cea de a doua ipostază se referă la participarea Armatei României, pe teritoriul unui stat membru NATO sau al UE, la respingerea unei agresiuni împotriva acestuia, ca urmare a unui acord bilateral (evident, în cadrul Alianței sau al UE), a unei decizii luate de Alianță sau de UE sau a altor reglementări internaționale care pot interveni între timp.

Armata României poate participa, de asemenea, la respingerea unei agresiuni armate efectuate împotriva unui grup de state, a Alianței în ansamblu sau a UE.

În toate aceste ipostaze, modalitățile de acțiune, procedurile de intervenție, regulile de angajare sunt riguros stabilite în cadrul Alianței și în cel fixat de PESA (Comitetului Militar și Statului Major Militar al UE) și actualizate în permanență.

Evident, procesul de transformare a Armatei României, ca și cel de transformare a Alianței în general, ține seama de aceste exigențe, se înscrie în aceste coordonate. De asemenea, planificarea strategică și, legat de aceasta, întregul sistem de pregătire a armatei se desfășoară potrivit standardelor și exigențelor NATO, care dau rigoare și vigoare nu numai apărării colective, ci și apărării naționale.

Un alt grup de misiuni în cadrul apărării și securității colective se referă la *îndeplinirea angajamentelor asumate față de NATO, de UE și de alte organizații regionale și internaționale, precum și în cadrul unor coalitii*. Aceste misiuni nu țin doar de loialitate și de oportunitatea unor relații în cadrul unor mari entități internaționale, alături de marile națiuni care, efectiv, pot fi benefice pentru țară, ci misiunile respective

decurg dintr-o necesitate obiectivă a acestor vremuri și reprezintă cea mai eficientă modalitate de a construi, stabili și gestiona acel mediu de securitate care să prevină războiul și conflictul armat și să țină sub control crizele și tensiunile de tot felul. Astfel, apărarea colectivă – definită riguros și ferm în documentele NATO și în cele ale Uniunii Europene (respectiv, apărarea comună) își mută centrul de greutate spre securitate colectivă, respectiv, spre securitatea comună.

În acest proces sunt puternic implicate atât strategiile directe de distrugere a centrelor vitale generatoare de terorism, de crize și conflicte, cât și strategiile indirecte de descurajare a înarmării și agresiunii armate.

În acest sens, Armata României participă la întreaga gamă de misiuni în cadrul NATO și UE, dintre care se detașează următoarele:

- participarea la apărarea colectivă a arealului NATO și/sau al UE și a fiecăruia dintre membrii Alianței, potrivit art. IV din Tratatul de la Bruxelles și art. 5 din Tratatul de la Washington, acesta fiind, de altfel, și sensul tradițional al acestui concept;

- participarea la acțiunile de apărare împotriva terorismului, care presupun, pe de o parte, măsuri antiteroriste, adică de protecție a sistemelor militare și civil-militare, a statelor, infrastructurilor, a persoanelor, colectivităților și instituțiilor împotriva atacurilor teroriste de orice fel și, pe de altă parte, desfășurarea unor acțiuni de combatere a rețelelor și organizațiilor teroriste și de eradicare a cauzelor și proceselor generatoare de terorism;

- participarea la îndeplinirea întregului grup de misiuni non-articol 5, de răspuns la crize și conflicte, de gestionare a crizelor și conflictelor și la complexul de operații în sprijinul păcii. Pe măsură ce noile pericole și amenințări la adresa securității naționale și internaționale, noile vulnerabilități și, respectiv noile riscuri asumate, asociate, impuse sau induse s-au

conturat mai clar, misiunile au devenit mai precise, în acest sens desfășurându-se și procesul transformării Alianței și cel de materializare a Politicii Europene de Securitate și Apărare. Cele dintâi produse ale acestei transformări, în planul creării unui cadru structurat de acțiune eficientă și reacție imediată sunt Forța de Răspuns a NATO (NRF) și Forța de Reacție Rapidă a UE. Odată cu operaționalizarea acestor structuri și cu implementarea Pachetului de Capabilități, conform angajamentului asumat la Praga, s-au conturat mai clar și misiunile concrete ale Armatei României în acest spectru. Ele se referă, în general, la misiunile tip Petersberg și Berlin plus și constau în:

- a) capacitatea de a acționa ca forță independentă pentru:
 - efectuarea unor acțiuni de evacuare a non-combatanților,
 - sprijinirea autorităților civile în caz de dezastre naturale, accidente nucleare, chimice sau biologice.
- b) capacitatea de a acționa ca forță precursoră pentru:
 - asigurarea sosirii forțelor principale ale NRF în Zona de Operații Întrunite, în mod direct, cu sprijinul MNS sau fără a beneficia de sprijinul națiunii-gazdă;
 - securizarea liniilor de comunicații și a punctelor strategice.
- c) posibilitatea de a îndeplini misiuni specifice unor forțe demonstrative.

De asemenea, Armata României este și trebuie să fie în măsură să participe la misiuni în componența Grupurilor Tactice de Luptă (Battle Groups) constituite de Uniunea Europeană, în cadrul FRRE. Acestea sunt forme organizate, în cadrul NATO și UE, care definesc principalele misiuni în domeniul asigurării securității comune și în cel al apărării colective. Tot în acest spectru foarte larg, dar și foarte precis al cooperării internaționale, Armata României participă și va participa și în continuare, în cadrul unor coaliții, pentru stabili-

zarea unor zone, pentru combaterea terorismului și îndeplinirea întregii game de misiuni specifice.

În fine, dar nu în ultimul rând, armata noastră participă la toate misiunile specifice acțiunilor militare postconflict, pentru refacerea unor structuri și infrastructuri, pentru stabilizarea unor zone și pentru reconstrucție. Se conturează astfel, din ce în ce mai mult, o gamă largă de misiuni care apropie foarte mult conceptele de apărare națională, apărare colectivă, securitate comună, securitate prin cooperare etc. Rolul Alianței și cel al UE în acest proces de asigurare a securității, stabilității și apărării spațiului european și euro-atlantic se amplifică, se diversifică și capătă prioritate, dar nu împotriva statelor politice, a entităților statale, ci împreună cu acestea și în folosul acestora.

În concluzie, apărarea națională și apărarea colectivă – două concepte care marchează două epoci istorice, cea a realizării și consolidării statelor de drept și cea a globalizării, care fraternizează și solidarizează statele de drept – sunt, în același timp, complementare, unitare, interdependente și pe deplin justificate.

CAPITOLUL 4

ACTUALITATE ȘI PERSPECTIVĂ ÎN CEEA PRIVEȘTE APĂRAREA COLECTIVĂ

Pe la începutul anilor '90, senatorul american Lugar spunea că NATO va trebui să acționeze în afara zonei sale de responsabilitate sau să dispară. Deja, în 1995 și în anii următori, Alianța a acționat în Bosnia, în Kosovo și în Macedonia. Astăzi, aceste zone nu mai sunt considerate în afara NATO.¹⁴ Dar, în urma summit-ului de la Washington, acest concept a

¹⁴ M. Rob McRae, *L'OTAN à la croisée des chemins: L'avenir de la défense collective*.

fost oficializat și dezvoltat. Misiunile NATO din Balcani au fost și sunt operații complexe de susținere a păcii și ele, aparent, nu au relevanță în ceea ce privește apărarea colectivă, în sensul articolului 5 al Tratatului de la Washington. Același senator, Lugar, a revenit asupra Alianței: „Dacă NATO nu se reinventează pentru a putea să facă față celulelor teroriste și armelor de distrugere în masă, ar putea să-și piardă rațiunea de a exista și sprijinul Statelor Unite.”¹⁵

După 11 septembrie, apărarea împotriva noilor amenințări, inclusiv în ceea ce privește apărarea colectivă, a căpătat un interes național nu numai pentru Statele Unite, ci și pentru alte țări din NATO și din afara Alianței. Apărarea colectivă nu se mai poate pune numai și numai în aceiași termeni ca în timpul Războiului Rece. Fără să-și piardă conținutul inițial, apărarea colectivă are, azi, și alte obiective, decât apărarea împotriva unor armate masive ale unui potențial inamic. În concepția multor specialiști, NATO trebuie să devină o Alianță utilă în noul mediu strategic, în care războiul asimetric devine principala amenințare și, evident, principalul risc. După summit-ul de la Washington, dar mai ales după cel de la Praga și după cel de la Istanbul, NATO a demonstrat că poate deveni o entitate flexibilă și la fel de puternică, dacă nu chiar mai puternică, în aceste noi condiții. Desigur, există încă discuții și dezbateri în ceea ce privește conținutul conceptului de apărare colectivă, în lumea de astăzi, unde se pare că amenințarea unei invazii a teritoriului NATO sau al unei țări membră a Alianței a dispărut.

Dintotdeauna acest concept de *apărare colectivă* a presupus două chestiuni esențiale:

- capacitatea NATO de a prevedea tipurile de atac la care Alianța poate fi expusă;
- capacitatea de a se pregăti și de a riposta în acest sens.

Mai este însă ceva foarte important. Este vorba de comportamentul Alianței în cazul unor atacuri ce nu pot fi

¹⁵ *Ibidem*.

prevăzute și prin care se realizează surprinderea strategică. S-a vorbit mult asupra probabilității reduse, chiar imposibilității realizării surprinderii strategice, în condițiile dezvoltării fără precedent a armamentelor și sistemelor I2SR¹⁶. Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au demonstrat că surprinderea strategică poate să însemne și altceva decât atacul cu rachete nucleare, la fel de periculos, dacă nu chiar mai periculos, precum cel terorist, întrucât nu există mijloace de contracarare pe măsură.

De aceea, aria scenariilor posibile care pot invoca articolul 5 se cere reconsiderată și extinsă, pentru a se crea acel suport al transformării NATO și realizării capacităților de acțiune și de reacție necesare. La urma urmei, și acest lucru ține tot de apărarea colectivă. Evident, NATO a acceptat această perspectivă și acționează ca atare. Acțiunile din Balcanii de Vest, din Bosnia și din Kosovo, ca și cele din Afganistan, au demonstrat că Alianța dispune de acea flexibilitate necesară pentru a face față nu doar surprinderii strategice, ci chiar și surprizelor tactice. Campania din Kosovo, acțiunile din Macedonia și din Afganistan sunt efectiv acțiuni colective, care dau altă dimensiune, mai extinsă, articolului 5. Unele dintre acțiunile Alianței – sprijinul refugiaților, intervenția în caz de calamități, acțiunile de menținere a păcii etc. – au fost considerate non-articol 5. Însă, pe măsură ce noul mediu strategic se complică și se diversifică, și conceptul de *apărare colectivă*, care ar putea deveni *securitate colectivă*, sau, precum cel al Uniunii Europene, *securitate și apărare comune*, capătă un conținut mai larg, mai flexibil și mai substanțial.

Se cere continuată și intensificată reflecția strategică, atât pe tema pericolelor și amenințărilor posibile, din tot mediul conflictual, cât și asupra modalităților de răspuns, de prevenție, de soluționare a oricăror situații. Lumea este prin excelență conflictuală și asimetrică, iar această realitate nu poate fi nici eludată,

¹⁶ Informații, Intelligence, Supraveghere, Recunoaștere.

nici simplificată. Conflictualitatea și asimetria lumii sunt generate, în principiu de:

- decalajele imense dintre bogați și săraci;
- decalajele din domeniul puterii militare, armamentelor și tehnologiilor;
- situațiile incerte și inechitabile în ceea ce privesc realitățile și orizonturile fenomenului ADM;
- recrudescența fenomenului terorist;
- vulnerabilitățile rețelelor de comunicații-informații;
- proliferarea extremismului etnic, politic și religios etc.

Alianța nu poate soluționa problema decalajelor imense dintre bogați și săraci, dar aceste decalaje mențin o conflictualitate generatoare de mari surprize tactice și strategice.

Există numeroase acorduri și tratate în ceea ce privește non-proliferarea ADM, iar NATO poate include, în conceptul său de apărare colectivă preventivă, unele acțiuni de tipul:

- contraproliferare ADM și mijloace CBRN;
- descurajarea utilizării lor;
- prevenirea unor atacuri cu ADM sau cu elemente ale acestora;
- atenuarea impactului (în cazul în care sunt utilizate de cei care le posedă sau le pot produce);
- lovirea agresorilor;

Aceste posibile acțiuni sunt controversate. În fond, nu aceasta este menirea Alianței, nu de aceea a fost creată. Pentru asemenea acțiuni există alte organisme, cum ar fi ONU și OSCE. Dar ONU și OSCE nu au nici forța necesară, nici mijloacele rapide cu care să acționeze, nici flexibilitatea impusă de un comportament adecvat într-un spațiu conflictual.

Același lucru se poate spune și despre rolul NATO în combaterea terorismului. În reconstrucția conceptului de *apărare colectivă* – de altfel, rațiunea pentru care a fost alcătuită Alianța –, nu pot și nu trebuie să fie excluse pericolele și amenințările teroriste care sunt din ce în ce mai acute și mai puternice. Oare, atâta vreme cât nu există un consens, nici chiar în sânul Alianței în ceea ce privește definirea și fizionomia fenomenului terorist, poate NATO să-și extindă conceptul de

apărare colectivă, declanșând sau participând, cu toate forțele și mijloacele sale la războiul împotriva terorismului? Desigur, este o întrebare pe care Alianța o are în atenție și căreia, în anumite limite, îi oferă un răspuns.

La summit-ul de la Istanbul s-a subliniat că Alianța duce operații dificile în regiuni de importanță strategică, își transformă capacitățile sale pentru a face față noilor amenințări și conlucrează strâns cu țările partenere și cu alte organizații internaționale în cadrul unui efort veritabil multilateral care vizează să răspundă preocupărilor de securitate comune.¹⁷

4.1. Determinări actuale și de perspectivă ale apărării colective

Misiunea fundamentală a Armatei României este și va rămâne *apărarea intereselor naționale, în condițiile democrației constituționale și ale controlului democratic civil asupra forțelor armate*. Integrarea în NATO și în Uniunea Europeană nu schimbă această misiune, ci, dimpotrivă, îi acordă un cadru mai consistent și condiții mai bune pentru îndeplinirea ei ireproșabilă. Desigur, prețul compensator al acestui plus de siguranță reală, politică, economică și strategică îl reprezintă obligația României de a participa la securitatea și apărarea arealului european și euro-atlantic, prin toate formele și formulele necesare – de la apărarea colectivă, potrivit articolului 5, la procesul complex de gestionare a crizelor și conflictelor, de prevenire a războiului, de menținere și restabilire a păcii –, de a fi adică împreună cu marile națiuni în edificarea securității europene, euro-atlantice și mondiale.

De unde rezultă că armata țării trebuie să fie în măsură să prevină, să descurajeze, să contracareze și respingă, singură sau împreună cu armatele aliate, orice agresiune împotriva

¹⁷ *Le sommet d'Insanbul, Guide complet*, NATO 2004, ISTRG_FR1204, p. 28.

teritoriului național, teritoriului european și al aliaților săi. Este un obiectiv foarte greu, întrucât mediul de securitate a devenit foarte complex, iar agresiunea s-a complicat și s-a extins, a devenit neconvențională și asimetrică, necesitând nu doar noi definiții, ci și noi abordări în spațiul prevenirii și contracarării. De aceea, noul proiect al Legii Apărării prevede apărarea teritoriului statului român, prin răspuns militar la o agresiune armată, participarea la apărarea teritoriilor statelor aliate în cadrul apărării colective, participarea la operațiile de răspuns la crize, potrivit intereselor naționale și angajamentelor internaționale asumate de România precum și sprijinirea autorităților administrației publice centrale și locale, pe timpul managementului situațiilor de criză, altele decât cele din domeniul apărării.

Așa cum s-a subliniat mai sus, *apărarea națională este parte a apărării colective a Alianței, ceea ce înseamnă că*, în consecință, apărarea colectivă devine un suport temeinic și o condiție esențială a viabilității conceptului de apărare națională. Cu alte cuvinte, în noile condiții, apărarea națională devine strict dependentă de apărarea colectivă, iar apărarea colectivă își are ca esență apărarea națională. Rațiunea de a fi a apărării colective este aceea de a asigura toate condițiile pentru ca apărarea națională să fie viabilă, punând în operă preceptul *e pluribus unum*.

Întregul cadru legislativ național este astfel constituit încât să asigure exprimarea, realizarea și optimizarea acestei interdeterminări. De aici nu rezultă că rolul armatei naționale în apărarea țării se diminuează, întrucât, în situații de agresiune, intervine masiv forța colosală a Alianței, ci, dimpotrivă, se conturează și se pune în operă un nou și foarte interesant pachet de exigențe în ceea ce privește noua filozofie a instituției militare în acest nou context politic și strategic.

Apărarea națională nu poate fi trecută din responsabilitatea guvernului, a parlamentului, a armatei, a țării, în responsabilitatea Alianței. Este drept, apărarea națională se integrează în apărarea

colectivă, devine o componentă a acesteia, dar în nici un caz nu poate fi înlocuită, substituită. Rolul Armatei României în exercitarea atributului fundamental de a asigura apărarea națională militară a țării nu se diminuează, ci, dimpotrivă, devine foarte complex. În acest nou cadru de Alianță, considerăm că nu trebuie renunțat la conceptul de apărare a teritoriului, respectiv, la apărarea teritorială. O apărare teritorială trebuie să existe. Numai că ea nu mai poate fi rigidă, izolată, încrâncenată, exclusivă, spre toate orizonturile, întrucât, în orice situație în care statul român sau oricare stat al arealului NATO este atacat, Alianța intervine imediat cu forța colosală de care dispune. Desigur, în cazul unui atac asupra teritoriului național, nu înseamnă că toate diviziile NATO vor trece în apărare pe frontiera României alături de armata noastră și împreună cu ea. Apărarea colectivă, într-o astfel de situație, nu se va reduce la o apărare strategică a teritoriului României, ci, cu siguranță, va fi aplicat conceptul de manevră strategică dominantă, prin care forțele strategice ale Alianței vor lovi centrele vitale ale agresorului, distrugându-i capacitatea ofensivă. Evident, în acest caz, armata țării, sprijinită masiv de Alianță, va efectua o apărare teritorială. Atunci însă când un alt stat al Alianței ar putea fi atacat, este foarte posibil ca Armata României să facă parte, prin forțele sale expediționare sau strategice, din gruparea de lovire a centrelor vitale ale adversarului sau pentru îndeplinirea altor misiuni care se pot ivi.

În urma atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001, concomitent cu măsurile de apărare a teritoriului american împotriva unor acțiuni de acest fel, Statele Unite au lovit puternic rețelele și bazele de antrenament ale teroriștilor pe teritoriul Afganistanului, declanșând războiul împotriva terorismului, care poate fi considerat un război de apărare, deși se duce prin cu totul alte mijloace decât cele tradiționale. Astfel, în acest tip de război, apărarea teritorială nu înseamnă dispunerea diviziilor în fâșii de apărare pe teritoriul național, ci un complex de măsuri și acțiuni, inclusiv militare antiteroriste, combinate cu un contraterorism omnidirecțional, care înseamnă, evident, acțiuni ofensive împotriva bazelor, rețelelor, infrastructurilor, grupărilor și tuturor structurilor și acțiunilor teroriste, oriunde ar fi ele. O astfel de acțiune n-o pot duce numai Statele Unite și este nevoie de o largă coaliție internațională la care,

dacă este posibil, să contribuie fiecare țară, realizându-se astfel o *apărare colectivă globală* împotriva terorismului.

Alianța va deține sau va cuceri, cu siguranță, în orice situație, inițiativa strategică. Așadar, apărarea colectivă nu înseamnă doar trecerea în apărare pe frontiera țării atacate, pe frontiera arealului Alianței sau pe direcțiile atacate. Conceptul de apărare colectivă este unul extins, prin care se concep și se planifică acțiuni de mare amploare, în tot spectrul domeniului conflictual. Unele pot să fie acțiuni sau operații de răspuns, altele de prevenire, de rezolvare sau de lichidare a urmărilor conflictului etc. Apărarea colectivă poate să cuprindă, deopotrivă, o gamă foarte largă de acțiuni și activități care să ducă la optimizarea situației strategice, descurajarea conflictului, prevenirea confruntării armate sau, în caz că nu este posibil așa ceva, la rezolvarea rapidă a tensiunilor și confruntării. Astfel, apărarea colectivă ar putea să includă:

- acțiuni și activități diplomatice de optimizare a relațiilor internaționale în zona lor conflictuală, în scopul dezamorsării tensiunilor și prevenirii confruntărilor armate;
- acțiuni complexe de descurajare a tensiunilor, conflictelor și agresiunii;
- acțiuni de gestionare a crizelor și conflictelor;
- acțiuni preventive sau preemtive;
- acțiuni de răspuns;
- apărare teritorială în cazul atacului prin surprindere efectuat asupra unui teritoriu;
- atacarea centrelor vitale ale agresorului;
- distrugerea rețelelor reale și virtuale, a infrastructurilor și logisticii agresorului;
- acțiuni de refacere, reconstrucție, menținere sau impunere a păcii etc.

Armata României se află în plin proces de trecere de la un concept care promova o apărare teritorială fixă, rigidă, într-o singură devenită tradițională la români (pentru că, de multe ori, în anumite perioade dramatice ale existenței noastre, a trebuit să facem față singuri unor amenințări imense) la un concept mai generos, dar nu mai puțin responsabil, care presupune un angajament major, substanțial și loial, care să cuprindă acțiuni flexibile, complexe, rapide, multidirecționale, împreună cu aliații, în folosul nostru și al

tuturor. Țara nu se apără numai la frontiere, ci prin participare majoră, continuă și eficientă la oprirea sau la controlul conflictualității, astfel încât orice focar care ar putea genera un dezastru să fie stins la momentul potrivit.

4.2. Optimizarea procesului de transformare a Armatei României pe coordonatele transformării NATO

Lumea nu mai este la fel ca în preajma celor două războaie mondiale. Globalizarea informației, creșterea decalajelor economice, problemele grave de mediu, sărăcia, încălzirea planetei, recrudescența terorismului și a o mulțime de alte amenințări asimetrice, aproape imposibil de monitorizat datorită dinamicii lor complexe, fără precedent, războaiele și conflictele în mozaic, degradarea condiției umane, dezvoltarea îngrijorătoare a armamentelor strategice, îndeosebi nucleare, dar și de altă natură și multe altele fac caducă masivitatea și rigiditatea forțelor. Este nevoie de capacități suplă, flexibile, rapide, capabile să coopereze în tot spectrul de acțiuni, de structuri cu geometrie variabilă, integrate, multinaționale, adaptabile la contextul strategic și la spațiul luptei sau al zonelor tensionate.

Este adevărat, pe termen scurt și mediu, România nu este amenințată de o agresiune armată directă împotriva teritoriului ei și nu consideră nici un stat ca potențial inamic. De aici nu rezultă că o agresiune împotriva României este imposibilă, ci doar că este foarte puțin probabilă, în contextul politic și strategic actual. Însă pericolele și amenințările de tot felul sunt extrem de dinamice și foarte greu previzibile. De aceea, Alianța și Uniunea Europeană – și fiecare țară în parte – trebuie să fie în măsură să facă față oricărei situații. Articolul 5 din Tratatul de la Washington și articolul V din Tratatul de la Bruxelles sunt transparente la semnificație. Unul era conținutul lor în 1949 și altul este acum, chiar dacă forma este aceeași. Alianța, prin structurile sale, inclusiv prin NRF, ca și Forța de Reacție Rapidă Europeană, prin Eurocorpul său, prin grupurile tactice și prin alte structuri (EUROFOR, EUROMARFOR, BLACKSEAFOR, SEEBRIG, structuri bilaterale de forțe, corpuri de reacție rapidă

naționale etc.) trebuie să fie în măsură să facă față oricărei situații, prin Operații Întrunite Majore. De altfel, se știe, forțele destinate NATO trebuie să aibă capacitatea de a fi proiectate oriunde este nevoie de ele, inclusiv într-un mediu non-permisiv și în zone fără infrastructură potrivită și fără sprijinul națiunii-gază.

Armata României trebuie să fie în măsură să-și apere teritoriul național, printr-un răspuns rapid la o agresiune armată, independent și/sau în cadru Alianței, precum și prin sprijinirea autorităților civile în caz de urgențe civile și/sau dezastre naturale, evenimente NBC etc. Ea își îndeplinește angajamentele asumate față de NATO și UE, sau în cadrul inițiativelor regionale și coalițiilor constituite ad-hoc. În aceste momente, procesul de transformare se continuă prin realizarea Obiectivelor Forței, implementarea „Pachetului de Capabilități”, asumat conform „Angajamentelor de la Praga”, concretizat, între altele, prin participarea la Forța de Răspuns a NATO și la Grupurile Tactice de Luptă ale UE, precum și la operații întrunite multinaționale.

Armata României va dispune de un pachet unic de forțe. Pachetul de forțe va fi realizat prin transformarea forței și vizează organizarea, dotarea și înzestrarea, instruirea și susținerea acesteia.

Armata Română face parte din NATO, dar procesul de integrare deplină va mai dura. El se materializează prin programul de transformare, care trebuie considerat ca parte componentă a procesului de transformare a Alianței și a structurilor europene de securitate și apărare. Integrarea deplină în NATO reprezintă unul din obiectivele principale ale politicii de securitate a României, iar integrarea europeană a țării noastre este complementară procesului de integrare în Alianță. Acest proces este vital pentru România și se exprimă în tot ce se întreprinde în țara noastră, inclusiv în domeniul optimizării domeniului apărării, chiar dacă aceste a deținut totdeauna un loc de frunte în amplul demers european și euro-atlantic al țării noastre.

Pentru desfășurarea corespunzătoare și eficientă a procesului de modernizare a Armatei României a fost elaborată o *strategie de transformare*, document aprobat de Consiliul de Apărare al Țării la data de 13 februarie 2006. *Strategia de transformare* are ca *obiectiv principal realizarea unei structuri moderne, complet profesionalizate, cu un grad sporit de mobilitate, eficientă, flexibilă,*

dislocabilă, sustenabilă, având capacitatea de a acționa întrunit și a fi angajată într-un larg spectru de misiuni.

Materializarea obiectivului principal al procesului de transformare este susținută și de alte douăsprezece proiecte de viitor, care cuprind următoarele direcții de acțiune:

- Asumarea și îndeplinirea obligațiilor față de NATO;
- Pregătirea și participarea la misiunile UE;
- Remodelarea structurii de comandă control;
- Remodelarea structurilor de suport logistic;
- Realizarea sistemelor C4I21SR și informatizarea completă a Armatei României;
- Modernizarea managementului resurselor umane;
- Creșterea calității vieții personalului;
- Remodelarea învățământului militar;
- Optimizarea Sistemului de Planificare, Programare, Bugetare și Evaluare;
- Modernizarea coordonată a echipamentelor militare;
- Remodelarea sistemului „Intelligence”;
- Remodelarea sistemului medical al armatei.

Acest proces se va desfășura în trei etape:

1. *Finalizarea restructurărilor de bază (2005-2007)*. Această etapă cuprinde termenul scurt și se referă la realizarea acelor obiective care vizează:

- restructurarea și reorganizarea sistemului de conducere la nivel strategic și operativ;
- definitivarea procesului de reorganizare, resubordonare și desființare a unităților;
- continuarea operaționalizării unităților planificate pentru NATO și UE;
- realizarea nivelului de încadrare conform prevederilor Capabilităților Operaționale Esențiale ale NATO.

2. *Integrarea operațională deplină în NATO și în Uniunea Europeană (2008-2015)*. Este etapa termenului mediu și presupune:

- operaționalizarea unităților în dezvoltare pentru NATO și UE;
- continuarea implementării Obiectivelor Forței;

- finalizarea restructurării sistemului logistic de nivel strategic și operativ;

- continuarea achizițiilor de echipamente noi și a programelor majore de înzestrare;

- reorganizarea învățământului militar;

- extinderea implementării unor cerințe ale Obiectivelor Forței;

- creșterea valorii forțelor participante la Forța de Răspuns NATO și a contribuției cu forțe și capacități pentru Uniunea Europeană.

3. *Integrarea tehnică deplină în NATO și în Uniunea Europeană (2016-2025)*. Evident, este etapa termenului lung al transformării și cuprinde:

- concentrarea resurselor financiare și umane în vederea realizării tuturor capacităților tehnice prevăzute în Obiectivele Forței;

- continuarea modernizării înzestrării cu echipamente noi și realizarea compatibilității depline cu armatele țărilor membre NATO și UE;

- crearea condițiilor pentru dispunerea marilor unități și unităților în baze militare cu facilități complete pentru asistență socială, cazare, dispunerea echipamentelor militare și instrucție.

Evident, pentru o astfel de transformare profundă, care va constitui însă o bază temeinică pentru o armată modernă, capabilă de a îndeplini misiunile ce-i vor reveni în era informațională, este nevoie de o susținere financiară pe măsură, fără a se dezechilibra însă armonia bugetară de absolut necesară pentru modernizarea României și realizarea dimensiunii democratice europene fără de care nimic nu este posibil și nimic nu poate fi optimizat. Resursele financiare, necesare realizării procesului de transformare, vor fi asigurate din bugetul alocat apărării. Până în anul 2011, bugetul alocat apărării va reprezenta 2,38% din PIB.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

1. Apărarea colectivă, stipulată de articolul 5 al Tratatului de la Washington, rămâne nucleul, rațiunea de a fi și, în același timp, liantul Alianței Nord-Atlantice. Conținutul acestui concept a evoluat însă foarte mult, în raport cu caracteristicile și provocările mediului strategic, cu noile determinări ale securității și apărării și cu exigențele actuale ale transformării NATO. În același timp, acest concept, prevăzut și în articolul IV al Tratatului de la Bruxelles, este foarte important și pentru Uniunea Europeană. PESA nu se referă în mod explicit la o apărare colectivă europeană, dar dezvoltă un concept european comun de securitate și apărare, complementar conceptului strategic al Alianței și unitar cu acesta, care corespunde pe deplin orizontului european de așteptare.

2. Armata României se află în plin proces de transformare. Sensul în care se transformă este trecerea de la un concept rigid, caracteristic secolului al XX-lea, de apărare teritorială spre toate orizonturile la un concept flexibil și realist de apărare națională în cadrul apărării colective promovată de Alianța Nord-Atlantică, în complementaritate și unitate cu conceptul european de securitate și apărare comună.

3. Sensul în care de desfășoară procesul de optimizare a structurilor și funcțiilor Armatei României este cel al transformării Alianței Nord-Atlantice și al materializării conceptului european de securitate și apărare: comandamente operaționale întrunite, structuri flexibile, dislocabile, sustenabile, în măsură să acționeze întrunit, individual și în cadrul Alianței, pentru îndeplinirea unui spectru larg de misiuni.

4. Este necesar ca cercetarea științifică pe tema optimizării procesului de integrare a apărării naționale în apărarea colectivă și cel al participării Armatei României la întreg spectrul de misiuni să fie continuat împreună cu structurile și compartimentele care se ocupă efectiv de acest lucru.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

Redactor: Corina VLADU
Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 31.07. 2006

Hârtie: A3
Coli de tipar: 3

Format: A5
Coli editură: 1,5

Lucrarea conține 48 de pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49

Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro

Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

141/1304//06

C 319/2006